

Varaždin

ZNAMENITI IVANČANI

U prigodi obilježavanja 600. obljetnice prvoga pisanoga spomena Ivanca i njegovog povijesnog razvitka 1396.-1996., neophodno je osvijetliti biografske podatke o djelovanju i stvaranju istaknutih znanstvenika i umjetnika ivanečkog kraja. Ovaj rad je prvi pokušaj sustavnog biografskog istraživanja doprinosa pojedinaca u perifernoj i marginaliziranoj sredini zahtjevnim kriterijima postignuća u znanosti i umjetnosti. Takav pristup ograničen je na iznimne i provjerene osobnosti, dok se lokalne vrijednosti teže ističu.

Dvadeset i jedno odabrano ime ivanečke sredine svjedoči da je doskora nepoznati Ivanec iznimno doprinio hrvatskoj znanosti i kulturi 19. i 20. stoljeća. Pored nacionalnog doprinosa za mjesto su značajni oni pojedinci koji su čitav svoj život i stvaranje proveli u Ivancu i ostavili nezaobilazan trag u njegovoj prošlosti i današnjici. Bili su iskreni hrvatski domoljubi, skromni u životu, veliki po djelima i baštini, utemeljitelji suvremenog Ivanca, vodećeg središta zapadnog dijela Županije varaždinske.

I stariji podaci svjedoče o zaslužnim ljudima ivanečkog kraja, a prva povijesna ličnost belski prior *Ivan Paližna ml.*, 22. je lipnja 1396. godine svojim potpisom potvrdio povlastice prvim Ivančanima, te ih uveo u povijesno postojanje. Oskudni izvori o njegovom životu nedovoljni su i za površnu skicu ovog znamenitog ivanovca, čiji se trag izgubio u tmini vremena. Nepouzdan su podaci o životu kasnijih svjetovnih gospodara ivanečkog i belskog vlastelinstva: Matka Talovca, Ivana Korvina (nezakonitog sina kralja Matije Korvina), generacija mađarske obitelji Petheö de Gersse, Ladislava Erdödyja, pl. obitelji Bužan...

Početkom 19. stoljeća u ivanečkom se kraju počinju javljati pojedinci koji su obilježili hrvatski kulturni prostor. Jedno od najstarijih povijesnih imena, *dr. Matija Smodek*, pravnik i sveučilišni profesor Akademije (kasnije Sveučilišta u Zagrebu), rođen je u Novakima 1808. godine. Vlastelin *Ladislav Kukuljević* (rođ. 1815.) najmarljiviji i najbogatiji je Ivančanin 19. stoljeća. Potom slijedi osmero istaknutih Ivančana rođenih do kraja prošlog stoljeća: sveučilišni profesor i akademik *Đuro Arnold* (1854.), pjesnik *Božidar Kukuljević-Sakcinski* (1861.), dirigent i skladatelj *Nikola Faller* (1862.), liječnik *dr. Mavro Spiller* (1869.), pravnik i književnik *dr. Bruno Županić-Steiner* (1893.), književnica *Pavica Hrazdira* (rođ. Milić, 1895.), međunarodni majstor umjetničke fotografije *Otokar Hrazdira* (1898.) i liječnik *dr. Adalbert Georgijević* (sin dr. Mavre Spillera, rođ. 1899.).

Na početku stoljeća rođen je sindikalni i politički radnik, organizator antifašističke borbe *Josip Kraš - Papa* (Vuglovec, 1900.). Kronološki slijed nastavlja arheolog *Stjepan Vuković* (1905.), a 1912. godine rođeni su: *Rudolf Rajter*, glazbeni pedagog i skladatelj, te književnik *Ivo Ladika*. Svećenik, kaptolski arhivist i crkveni povjesničar *Metod Hrg* rođen u Ivancu 1916. godine, a *Ladislav Šaban*, prof. klavira, muzikolog i poznavalac ivanečke povijesti rođen je 1918. u Lepoglavi. Akademik *dr. Mirko Malez*, Ivančanin je s najvišim znanstvenim zvanjima (dr. znanosti i redovni član JAZU (HAZU), rođ. 1924.).

Na kraju ovog pregleda preostala su četiri zaslužna Ivančanina koji unatoč poodmaklim godinama aktivno stvaraju i sudjeluju u obavljanju životnog poziva. Biskup đakovačko-srijemski *mons. Ćiril Kos* rođio se na Ribić-brijegu 1919. godine. Slikar *Josip Vresk* i pravnik *Milivoj Županić* rođeni su 1925., a *prof. dr. veterine Franjo Sanković* 1928. godine.

Ovaj uvod pokazuje da su znameniti Ivančani podjednako zadužili hrvatsku znanost u kojoj se potvrdilo devetoro imena, dok je nacionalnu umjetnost zadužio istovjetan broj Ivančana. Od ukupnog broja sedam znamenitih Ivančana svoj je život i djelovanje posvetilo Ivancu, ostavivši trajan spomen *poleg jedne velke gore*.

SMODEK Matija, pravnik, sveučilišni profesor (Novaki, Maruševec, 4. I. 1808. – Bjelovar, 22. IX. 1881.). Rođen je u seoskoj imućnoj obitelji, što je Matiji omogućilo školovanje u Varaždinu, Sopronu, Zagrebu i Budimpešti. U nekrologu objavljenom u časopisu *Vienac* broj 46., istaknuta je njegova besprijeckorna učenička i studentska karijera: *bio je "eminens" marljivo učio, čestito i pristojno se kao djak ponašao. O njegovih liepih duševnih darovih i nemanje marljivosti svjedoči diploma od 14. srpnja 1831., kojom mu se podjeljuje čast i naslov "doctoris liberalium artium et philosophiae"...*

Od 1831. do 1840. godine Matija Smodek predavao je na Akademiji u Zagrebu hrvatski jezik – kajkavsko narječje, u vrijeme nasilne mađarizacije u Hrvatskoj. Od 1832. predaje na Pravnom fakultetu privredno pravo, političke znanosti i ugarsko-hrvatsko pravo. Od 1835. godine profesor je statistike i rudnog prava, a na Pravoslavnoj akademiji od 1849. do 1874. godine predavao je uz navedene predmete i upravno zakonoslovlje. Od početka svoje djelatnosti do umirovljenja odlikovao se samozatajnim radom znanstvenika i sveučilišnog nastavnika, u svojoj okolini cijenjen i uvažavan, a kao iskreni domoljub prenosio je na mlade naraštaje svoj patriotski zanos. O tome svjedoči činjenica da je u svojstvu redovnog profesora predavao hrvatski jezik punih 10 godina bez ikakve materijalne nadoknade.

Svoj je život Matija Smodek posvetio znanosti, naobrazbi mladih naraštaja, predan najvišim hrvatskim ciljevima, što mu je pribavilo veliko poštovanje studenata i profesora tadanjeg Zagrebačkog sveučilišta. Zabilježena njegova nezaobilazna posrednička uloga u smirivanju nemira studentske mladeži 1848. godine.

Lit.: Lorković, Blaž: *Dr. Matija Smodek, Vienac br. 46/1888.*

Enciklopedija Jugoslavije, sv. 7. Zagreb, 1968.